

PAŃSTWOWA KOMISJA WYBORCZA

INFORMACJA

O DZIAŁALNOŚCI PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ

i KRAJOWEGO BIURA WYBORCZEGO

w 2009 r.

Warszawa, luty 2010 r.

SPIS TREŚCI	Str.
Wprowadzenie	3
I. Realizacja zadań ustawowych	6
1. Wybory do Parlamentu Europejskiego	6
2. Wybory samorządowe w trakcie kadencji i referenda lokalne	18
3. Kontrola gospodarki finansowej partii politycznych	24
4. Prace i działania bieżące	29
II. Współdziałanie i wymiana doświadczeń	31

Wprowadzenie

1. Pozycję prawną i skład Państwowej Komisji Wyborczej określa art. 36 ustawy Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. Stanowi, że Państwowa Komisja Wyborcza jest stałym najwyższym organem wyborczym w sprawach przeprowadzania wyborów. W jej skład wchodzi 9 sędziów: po 3 sędziów Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego; w skład Komisji może wchodzić również sędzia w stanie spoczynku. Funkcję sekretarza Państwowej Komisji Wyborczej pełni Kierownik Krajowego Biura Wyborczego, który uczestniczy w jej posiedzeniach z głosem doradczym.

Skład Państwowej Komisji Wyborczej podano w załączniku (1). Jest także zamieszczony na stronie internetowej www.pkw.gov.pl.

2. Zadania i właściwość Państwowej Komisji Wyborczej są określone w ustawach wyborczych i ustawach referendalnych, a także w innych aktach prawnych normujących kwestie związane z wyborami. Są to ustawy: z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej; z dnia 12 kwietnia 2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej; z dnia 23 stycznia 2004 r. – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego; z dnia 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw; z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy; z dnia 20 czerwca 2002 r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta; z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym; z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym; z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych; z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne; z dnia 18 października 2006 r. o ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów; z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli.

Zadania dla organów wyborczych, w związku z wyborami organów jednostek samorządu terytorialnego w toku kadencji, wynikają również z ustaw: z dnia 8

marca 1990 r. o samorządzie gminnym; z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym; z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa.

Ponadto, realizacja zadań określonych w ustawach wyborczych oraz w ustawie o partiach politycznych wymaga stosowania przepisów innych ustaw, a w szczególności: ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych; ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej; ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach; ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe; ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych; ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji; ustawy z dnia 5 lipca 1990 r. Prawo o zgromadzeniach.

Szczegółowy wykaz ustaw został podany w załączniku (2).

3. Stałymi organami wyborczymi w sprawach organizacji i przeprowadzania wyborów samorządowych są komisarze wyborczy działający na podstawie przepisów Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw. Zgodnie z art. 15 ust. 1 i 2 tej ustawy, komisarze wyborczy są pełnomocnikami Państwowej Komisji Wyborczej na wyznaczonym obszarze terytorialnym, powoływani przez nią na okres 5 lat spośród sędziów zgłoszonych przez ministra właściwego do spraw sprawiedliwości, przy tym ta sama osoba może być ponownie powołana na funkcję komisarza wyborczego tylko raz.

Wykaz komisarzy wyborczych podano w załączniku (3).

Zgodnie z Ordynacją wyborczą do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, komisarze wyborczy organizują wybory do rad (sejmików) i wójtów, burmistrzów, prezydentów miast oraz sprawują nadzór nad ich przeprowadzeniem zgodnie z przepisami prawa. Komisarze wyborczy wykonują ponadto funkcje i zadania wyborcze przewidziane w innych ustawach. W wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, w wyborach do Sejmu i Senatu oraz w wyborach posłów do Parlamentu Europejskiego wchodzi z urzędu w skład okręgowych komisji wyborczych jako ich przewodniczący (art. 15 ust. 2 ustawy o wyborze Prezydenta RP, art. 44 ust. 1 Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu, art. 17 ust. 1 Ordynacji wyborczej

do Parlamentu Europejskiego). Są organami uczestniczącymi w przeprowadzaniu referendum ogólnokrajowych oraz organizującymi przeprowadzanie referendum lokalnych dotyczących odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego w czasie trwania kadencji (art. 10 pkt 2 ustawy o referendum ogólnokrajowym, art. 22-25, 45, 49-50, 52, 63 ustawy o referendum lokalnym). Na podstawie przepisów ustaw: o samorządzie gminnym (art. 20 ust. 2a), o samorządzie powiatowym (art. 15 ust. 4) i o samorządzie województwa (art. 21 ust. 4) do zadań komisarza wyborczego należy zwołanie pierwszej po wyborach sesji rady (sejmiku), jeżeli nie zwołał jej w ciągu siedmiu dni po ogłoszeniu wyników wyborów przewodniczący rady (sejmiku) poprzedniej kadencji.

4. Państwowa Komisja Wyborcza rozpatruje i rozstrzyga sprawy na posiedzeniach, w sposób określony w regulaminie (M.P. z 2003 r. Nr 20, poz. 301, z 2004 r. Nr 12, poz. 192, z 2009 r. Nr 81, poz. 1022). W 2009 r. Komisja odbyła 31 posiedzeń. Warunki organizacyjno-administracyjne, finansowe i techniczne związane z przygotowaniem i przeprowadzeniem wyborów i referendum, obsługę Państwowej Komisji Wyborczej i komisarzy wyborczych oraz inne określone prawem zadania w zakresie funkcjonowania systemu wyborczego zapewnia Krajowe Biuro Wyborcze, którego jednostkami organizacyjnymi są zespoły oraz jednostki terenowe - delegatury. Na podstawie art. 55 ust. 3 Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu organizację Krajowego Biura Wyborczego i zakres działania określa statut nadany przez Państwową Komisję Wyborczą na wniosek Kierownika Krajowego Biura Wyborczego (M. P. z 2002 r. Nr 3, poz. 60 i z 2003 r. Nr 5, poz. 65). Szczegółową organizację wewnętrzną i właściwość rzeczową jednostek organizacyjnych Biura określa zarządzenie Kierownika Krajowego Biura wyborczego Nr 3/2003 z dnia 24 stycznia 2003 r.

Regulamin Państwowej Komisji Wyborczej oraz statut i organizacja Krajowego Biura Wyborczego, w tym wykaz zespołów i delegatur są zamieszczone na stronie www.pkw.gov.pl.

I. Realizacja zadań ustawowych

1. Wybory do Parlamentu Europejskiego

- 1) Zadaniem podstawowym Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowego Biura Wyborczego w 2009 r. było przygotowanie i przeprowadzenie wyborów posłów do Parlamentu Europejskiego. Wybory zostały zarządzane na niedzielę 7 czerwca 2009 r.; wybierano 50 posłów, w 13 okręgach wyborczych. Postanowienie Prezydenta RP o zarządzaniu wyborów zostało ogłoszone w Dzienniku Ustaw Nr 37, poz. 287 z dnia 10 marca 2009 r. Państwowa Komisja Wyborcza podała je w tym samym dniu do publicznej wiadomości w formie obwieszczenia wraz z informacją o okręgach wyborczych i siedzibach okręgowych komisji wyborczych oraz zamieściła na stronie internetowej (www.pkw.gov.pl).

Wybory przygotowano i przeprowadzono na podstawie ustawy z dnia 23 stycznia 2004 r. – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego, zwanej dalej Ordynacją wyborczą oraz, zgodnie z zawartymi w niej odesłaniami, na podstawie ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (zwanej dalej Ordynacją wyborczą do Sejmu i do Senatu). Miały również zastosowanie przepisy: ustawy o ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów w przedmiocie wymogu złożenia przez kandydatów na posłów oświadczeń lustracyjnych; ustawy o partiach politycznych dotyczące finansowania komitetów wyborczych partii politycznych; ustawy – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw dotyczące stałych obwodów głosowania i zasad dokonywania zmian tych obwodów; ustawy o ochronie danych osobowych; ustawy o dostępie do informacji publicznej.

Zgodnie z ustawowym upoważnieniem Minister Spraw Zagranicznych i Minister Infrastruktury oraz Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji wydali rozporządzenia dotyczące odpowiednio: utworzenia obwodów głosowania za granicą i na polskich statkach morskich oraz czasu przeznaczonego na rozpowszechnienie audycji wyborczych w programach publicznej telewizji i

publicznego radia. Państwowa Komisja Wyborcza opiniowała projekty tych aktów prawnych, zgłaszała uwagi i wnioski. W zakresie realizacji pozostałych czynności wyborczych wobec niezmienionego stanu prawnego obowiązywały rozporządzenia właściwych ministrów stosowane w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2004 r. Państwowa Komisja Wyborcza określiła terytorialny zasięg działania i siedziby rejonowych komisji wyborczych; ustaliła wzór protokołu rejestracji okręgowej listy kandydatów na posłów; wzór karty do głosowania i zasady drukowania, przechowywania i dostarczenia kart do głosowania obwodowym komisjom wyborczym; warunki i sposób wykorzystania w wyborach techniki elektronicznej; tryb i zasady przekazywania informacji o „frekwencji” w trakcie głosowania; wzory protokołów głosowania oraz tryb przekazywania wyników głosowania. Komisja uchwaliła też wytyczne dla komisji wyborczych dotyczące: przyjmowania zgłoszeń i rejestracji list kandydatów na posłów; trybu przeprowadzania głosowania; trybu i sposobu wykonywania zadań związanych z ustaleniem wyników głosowania, przekazywania wyników głosowania oraz postępowania z dokumentami z wyborów. Wydała też wytyczne i wyjaśnienia dotyczące obserwacji wyborów przez obserwatorów międzynarodowych. Jeszcze przed rozpoczęciem kampanii wyborczej Komisja w piśmie skierowanym do wójtów (burmistrzów, prezydentów miast) zwróciła uwagę na potrzebę szybkiego podjęcia czynności przedwyborczych, związanych z uporządkowaniem podziału gmin na obwody głosowania, dokonaniem przeglądu lokali wyborczych w aspekcie ich dostępności dla wyborców; utworzeniem obwodów głosowania w szpitalach, zakładach pomocy społecznej, zakładach karnych i aresztach śledczych; powołaniem obwodowych komisji wyborczych; należytą aktualizacją rejestru wyborców i prawidłowym sporządzeniem spisu wyborców. Zaleciła jednocześnie komisarzom wyborczym stałe czuwanie nad wykonaniem tych zadań, a także współdziałanie w miarę potrzeb w tych sprawach z organami jednostek samorządu terytorialnego i wojewodami. Przygotowaniu do wyborów i realizacji zadań wyborczych poświęcona była problemowa narada Państwowej Komisji Wyborczej z komisarzami wyborczymi i

dyrektorami jednostek organizacyjnych Krajowego Biura Wyborczego (w dniach 16-17 marca 2009 r.). Przyjęto harmonogram zadań i działań w tym zakresie.

- * Zgodnie z Ordynacją wyborczą do przeprowadzenia wyborów zostały powołane okręgowe, rejonowe i obwodowe komisje wyborcze.

Komisje okręgowe i rejonowe powołała Państwowa Komisja Wyborcza uchwałą z dnia 23 marca 2009 r. W ich skład weszli sędziowie zgłoszeni przez Ministra Sprawiedliwości, a funkcje przewodniczących objęli z urzędu komisarze wyborczy. W skład 13 okręgowych komisji wyborczych powołano 117 sędziów (2 sędziów Sądu Najwyższego, 13 - sądów apelacyjnych, 57 - sądów okręgowych, 45 - sądów rejonowych). W skład 39 rejonowych komisji wyborczych weszło 195 sędziów (2 sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego, 3 sędziów wojewódzkich sądów administracyjnych, 4 - sądów apelacyjnych, 114 – sądów okręgowych oraz 72 - sądów rejonowych).

Obwodowe komisje wyborcze powołali wójtowie (burmistrzowie, prezydenci miast), a w obwodach głosowania za granicą i na polskich statkach morskich odpowiednio konsulowie i kapitanowie statków. Powołano 25605 obwodowych komisji wyborczych, w ich skład weszło 209644 wyborców. Komisje powołano spośród kandydatów zgłoszonych przez pełnomocników komitetów wyborczych, a ponadto w skład każdej komisji z urzędu wchodziła jedna osoba wskazana przez wójta oraz odpowiednio konsula i kapitana statku. Z informacji posiadanych przez Państwową Komisję Wyborczą wynika, że z powodu małej liczby kandydatów zgłoszonych przez pełnomocników komitetów wyborczych około 40% komisji obwodowych powołano w minimalnych siedmioosobowych składach. Utworzono 25605 obwodów głosowania: 25412 obwodów na obszarze kraju, 189 obwodów za granicą i 4 obwody na polskich statkach morskich. W każdej gminie zgodnie z ustawowymi wymogami, co najmniej jeden lokal został dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych; lokali takich utworzono ogółem 6241. Ponadto, w wielu miastach i gminach władze samorządowe zapewniły osobom niepełnosprawnym i w podeszłym wieku możliwość dojazdu do lokali wyborczych oraz podjazdy dla wózków

inwalidzkich. W niektórych dużych miastach (np. w Warszawie, Rzeszowie) w dniu wyborów wyznaczono specjalne numery telefonów do zgłaszania potrzeb tego rodzaju.

W trybie i terminie wymaganym Ordynacją wyborczą sporządzono spisy wyborców. W spisach ujęto 30 565 272 osoby. Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze na stronie internetowej www.pkw.gov.pl oraz w niektórych wyjaśnieniach pisemnych i telefonicznych, a także w prasie, radiu i telewizji informowały o obowiązującym terminie składania wniosków o dopisanie do spisu w miejscu czasowego pobytu oraz o możliwości i terminie pobrania zaświadczenia o prawie do głosowania. Również okręgowe i rejonowe komisje wyborcze, oraz delegatury Krajowego Biura Wyborczego i urzędy wielu gmin zapewniały w różnych formach, bieżącą informację w tych sprawach.

W terminie do dnia 18 kwietnia 2009 r. mogły być zgłaszane do Państwowej Komisji Wyborczej zawiadomienia partii politycznych, koalicji partii politycznych oraz wyborców o utworzeniu komitetu wyborczego. Państwowa Komisja Wyborcza zapewniła w tym zakresie informację prawną i warunki organizacyjne do dokonywania tej czynności. Zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego zgłosiło 27 podmiotów. Komisja potwierdziła utworzenie 25 komitetów wyborczych, a odmówiła przyjęcia zawiadomień 2 komitetów wyborczych. Przyczynami odmowy były: nazwa komitetu wyborczego nie różniąca się dostatecznie od nazwy partii politycznej, co mogło wprowadzić w błąd co do tożsamości tego podmiotu. W drugim zaś przypadku – brak poparcia zgłoszenia o utworzeniu komitetu podpisami co najmniej 1000 obywateli, czego wymagały przepisy Ordynacji wyborczej. Na uchwały Komisji odmawiające przyjęcia zawiadomień skarg nie wniesiono. Państwowa Komisja Wyborcza w komunikacie z dnia 21 kwietnia 2009 r. podała do publicznej wiadomości informację o przyjęciu zawiadomień i utworzeniu komitetów wyborczych dla udziału w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2009 r. (komunikat został ogłoszony w Monitorze Polskim Nr 27, poz. 3378 oraz podany na stronie www.pkw.gov.pl). Wśród 25 komitetów wyborczych uprawnionych do udziału

w wyborach było 19 komitetów wyborczych partii politycznych, 3 koalicyjne komitety wyborcze oraz 3 komitety wyborcze wyborców.

Do dnia 28 kwietnia 2009 r. do godz. 24.00 pełnomocnicy komitetów wyborczych mogli zgłaszać właściwym okręgowym komisjom wyborczym okręgowe listy kandydatów na posłów do Parlamentu Europejskiego do zarejestrowania. Informacja Państwowej Komisji Wyborczej o sposobie, terminie i warunkach zgłaszania list przez cały okres przewidziany na ich zgłaszanie była dostępna na stronie www.pkw.gov.pl. Okręgowe komisje wyborcze przyjęły zgłoszenia 133 okręgowych list kandydatów na posłów do Parlamentu Europejskiego dokonane przez 13 komitetów wyborczych. Jedenaście komitetów nie zgłosiło list, natomiast jeden komitet zgłosił listę, która nie została zarejestrowana ponieważ nie spełniała ustawowych wymogów. Po zakończeniu czynności rejestracyjnych Państwowa Komisja Wyborcza przyznała w dniu 6 maja 2009 r. w publicznym losowaniu jednolite numery 10 okręgowym listom kandydatów zarejestrowanych w więcej niż jednym okręgu wyborczym: nr 1 – listom Komitetu Wyborczego Unia Polityki Realnej, nr 2 – listom Komitetu Wyborczego Polskie Stronnictwo Ludowe, nr 3 – listom Komitetu Wyborczego Samoobrona Rzeczpospolitej Polskiej, nr 4 – listom Komitetu Wyborczego Polska Partia Pracy, nr 5 – listom Komitetu Wyborczego Libertas, nr 6 – listom Koalicyjnego Komitetu Wyborczego Sojuszu Lewicy Demokratycznej – Unia Pracy, nr 7 – listom Koalicyjnego Komitetu Wyborczego Porozumienia dla Przyszłości Centrolewica (PD+SDPL+Zieloni 2004), nr 8 - listom – Komitetu Wyborczego Prawica Rzeczypospolitej, nr 9 – listom Komitetu Wyborczego Platforma Obywatelska RP, nr 10 – listom Komitetu Wyborczego Prawo i Sprawiedliwość. Listom zgłoszonym przez Komitet Wyborczy Polska Partia Socjalistyczna, Koalicyjny Komitet Wyborczy Naprzód Polsko – Piast oraz Komitet Wyborczy Wyborców Kocham Polskę, zarejestrowanym w okręgach wyborczych nr 4 w Olsztynie i nr 11 w Katowicach, kolejne numery 11 i 12 przyznały Okręgowe Komisje Wyborcze w Olsztynie i Katowicach. W okresie od zarejestrowania do dnia głosowania okręgowe komisje wyborcze skreśliły z list kandydatów 18 osób, w większości

z powodu zrzeczenia się kandydowania oraz w kilku przypadkach z powodu karalności za przestępstwo popełnione umyślnie. Informacje o skreślonych kandydatach zostały podane do publicznej wiadomości i wywieszane w lokalach głosowania. W przeddzień głosowania, w dniu 6 czerwca 2009 r., Okręgowa Komisja Wyborcza w Katowicach unieważniła rejestrację listy okręgowej nr 11 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Wyborców Kocham Polskę, ponieważ 6 spośród 8 kandydatów z tej listy złożyło pisemne oświadczenia o wycofaniu zgody na kandydowanie, a zatem lista ta nie spełniała ustawowych wymogów. W rezultacie w wyborach uczestniczyły 132 okręgowe listy kandydatów na posłów 12 komitetów wyborczych.

- * Państwowa Komisja Wyborcza jeszcze przed zarządzeniem wyborów, a także przez cały okres kampanii wyborczej wyjaśniała treść przepisów Ordynacji wyborczej i udzielała informacji o ich stosowaniu. Na stronie internetowej Komisji www.pkw.gov.pl, dostępne były teksty obowiązujących aktów prawnych oraz wytycznych, opinii, wyjaśnień i komunikatów Państwowej Komisji Wyborczej.

Komisja wydała i zamieściła w internecie kompleksowe informacje dotyczące:

- wpisywania do rejestru wyborców obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi chcących wziąć udział w wyborach. Przypomniano w szczególności o terminie wpisania się w tym celu do rejestru wyborców najpóźniej do 30 dnia po zarządzeniu wyborów oraz związane z wpisem czynności i dokumenty;
- praw wyborczych i warunków udziału w głosowaniu na obszarze kraju, za granicą i na polskich statkach;
- zasad i procedury zgłaszania list kandydatów na posłów;
- prowadzenia gospodarki finansowej przez komitety wyborcze w tym dopuszczalnego limitu wydatków na kampanię wyborczą, który zgodnie z Ordynacją wyborczą wyliczony został przez pomnożenie liczby wyborców przez kwotę 34 grosze.

Państwowa Komisja Wyborcza wydała ponadto dodatkowe wyjaśnienia dotyczące zasad prowadzenia i finansowania kampanii wyborczej. Dotyczyły

one zgłaszanych wątpliwości związanych z udziałem w kampanii osób pełniących funkcje publiczne, w tym posłów i kandydatów na posłów do Parlamentu Europejskiego, a także źródeł finansowania tego rodzaju działań. Komisja zajęła stanowisko, że prowadzenie w okresie kampanii wyborczej działalności związanej z pełnieniem funkcji publicznych, wymaga przestrzegania przepisów Ordynacji wyborczej, regulujących zasady i tryb prowadzenia kampanii wyborczej oraz sposób jej finansowania. Nie może zwłaszcza zawierać elementów agitacji wyborczej na rzecz kandydatów i list kandydatów, bądź partii politycznych i komitetów wyborczych uczestniczących w wyborach. Działania posłów do Parlamentu Europejskiego związane z pełnieniem mandatu a noszące znamiona agitacji wyborczej, rażąco naruszałoby zasady finansowania kampanii wyborczej, w tym zakaz jej finansowania z innych źródeł, niż przewidziane w Ordynacji wyborczej. Korzystanie w kampanii wyborczej ze środków finansowych otrzymywanych przez posłów z funduszy Parlamentu Europejskiego, partii europejskich czy też frakcji parlamentarnych – łamałoby zakazane ustawowo finansowanie kampanii wyborczej ze środków pochodzących z zagranicy.

Podobnie, w związku z odbywającym się w Warszawie Kongresem Europejskiej Partii Ludowej, Państwowa Komisja Wyborcza przypomniała, iż obrady kongresu nie mogą stanowić okazji do prowadzenia działań o charakterze kampanii i agitacji wyborczej na rzecz promowania określonych kandydatów i list kandydatów, czy też upowszechniania celów programowych poszczególnych partii politycznych i komitetów wyborczych. Wszelkie tego rodzaju działania podejmowane po zarządzeniu wyborów mogą być prowadzone jedynie za zgodą właściwego komitetu wyborczego oraz finansowane wyłącznie z jego środków. Również odnośnie do dopuszczalności zaciągnięcia przez partię polityczną kredytu na sfinansowanie kampanii wyborczej, którego poręczycielem byłby podmiot nieuprawniony do finansowania partii politycznej, Państwowa Komisja Wyborcza wskazała, iż cele wyborcze komitetu wyborczego partii politycznej mogą być finansowane jedynie z Funduszu Wyborczego danej partii tworzonego zgodnie z ustawą o

partiach politycznych. Partii politycznej mogą być przekazywane środki finansowe i wartości niepieniężne jedynie przez osoby fizyczne, będące obywatelami polskimi. Ewentualna spłata kredytu za partię polityczną przez podmiot nieuprawniony do przekazywania jej środków finansowych stanowiłaby naruszenie ustawy o partiach politycznych i byłaby podstawą do odrzucenia przez Państwową Komisję Wyborczą sprawozdania finansowego oraz przepadku na rzecz Skarbu Państwa korzyści majątkowej lub jej równowartości.

Kampania wyborcza była intensywna w dużych aglomeracjach, natomiast w mniejszych miastach i na terenach wiejskich przebiegała spokojnie i bez istotnych naruszeń prawa wyborczego. Lokale wyborcze były otwarte od godz. 08.00 do 22.00. Głosowanie przebiegało w zasadzie bez zakłóceń, w niektórych obwodach wystąpiły drobne zdarzenia utrudniające przejściowo głosowanie oraz drobne incydenty o charakterze porządkowym. Przy czynnościach głosowania i ustalania wyników głosowania w obwodach oraz przy pracach rejonowych i okręgowych komisji wyborczych mogli być obecni odpowiednio mężowie zaufania i pełnomocnicy komitetów wyborczych; z uprawnienia tego korzystali oni rzadko, nie zgłosili zarzutów do protokołów głosowania i tylko sporadycznie wnosili drobne uwagi. W większości obwodów obwodowe komisje wyborcze sprawnie i poprawnie dokonały ustalenia wyników głosowania i sporządziły protokoły głosowania. Wyniki głosowania były niezwłocznie podawane do publicznej wiadomości przez ich wywieszenie w siedzibach komisji, w miejscach dostępnych dla wyborców. Rejonowe komisje wyborcze po otrzymaniu protokołów od obwodowych komisji wyborczych i sprawdzeniu prawidłowości ustalenia wyników głosowania w obwodach, ustaliły wyniki głosowania na obszarze swojej właściwości i niezwłocznie przekazały je właściwym komisjom okręgowym systemem elektronicznym, a następnie dostarczyły im protokoły wyników głosowania w rejonach wraz z protokołami głosowania w obwodach. Okręgowe komisje wyborcze na podstawie protokołów wyników głosowania w rejonach ustaliły wyniki głosowania na poszczególne listy okręgowe i sporządziły protokoły wyników

głosowania w okręgach wyborczych. Dane z protokołów zostały niezwłocznie przekazane systemem elektronicznym i telefaksem do Państwowej Komisji Wyborczej, która na podstawie tych danych ustaliła komitety wyborcze, których listy okręgowe otrzymały co najmniej 5% ważnych głosów w skali kraju i spełniają warunek udziału w podziale mandatów, oraz komitety, których listy okręgowe nie spełniają tego warunku. Wstępną informację o listach okręgowych uprawnionych do uczestniczenia w podziale mandatów Państwowa Komisja Wyborcza podała do publicznej wiadomości na konferencji prasowej. Była także udostępniona w Studiu Wyborczym działającym w siedzibie Komisji oraz pod adresem www.pkw.gov.pl; pe2009.pkw.gov.pl.

Na podstawie protokołów dostarczonych przez okręgowe komisje wyborcze, Państwowa Komisja Wyborcza w dniu 8 czerwca 2009 r. ustaliła zbiorcze wyniki głosowania w skali kraju, dokonała podziału mandatów pomiędzy komitety wyborcze i pomiędzy listy okręgowe oraz ustaliła, którzy kandydaci uzyskali mandat posła do Parlamentu Europejskiego. Obwieszczenie o wynikach wyborów posłów do Parlamentu Europejskiego Komisja podała w tym samym dniu do publicznej wiadomości na konferencji prasowej oraz przekazała do ogłoszenia w Dzienniku Ustaw (zostało ono ogłoszone w Dzienniku Ustaw Nr 88 , poz. 729 z dnia 10 czerwca 2009r).

W maju 2009 r. w Państwowej Komisji Wyborczej przebywali eksperci Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka (ODIHR) OBWE w celu wstępnej obserwacji przygotowań do wyborów do Parlamentu Europejskiego. Programem obserwacji objęto między innymi prace i działania Państwowej Komisji Wyborczej, a także Okręgowej Komisji Wyborczej w Krakowie. Po zakończeniu tej wizyty Państwowa Komisja Wyborcza otrzymała informację, iż w dniu wyborów ODIHR nie przewiduje prowadzenia obserwacji, bowiem wstępna obserwacja grupy ekspertów przyniosła pozytywną ocenę przygotowań wyborczych. Podkreślili pełne zaufanie do profesjonalizmu i bezstronności administracji wyborczej działającej pod nadzorem Państwowej Komisji Wyborczej. Przebieg głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego obserwowały, zaproszone przez Komisję, delegacje centralnych komisji

wyborczych Ukrainy i Macedonii. Członkowie delegacji obserwowali czynności wyborcze, przeprowadzili rozmowy z Przewodniczącymi Okręgowych Komisji Wyborczych w Warszawie i Krakowie, odbyli spotkanie z Państwową Komisją Wyborczą.

W dniu 9 czerwca 2009 r. w Pałacu na Wyspie w Łazienkach Królewskich Państwowa Komisja Wyborcza w sposób uroczysty wręczyła wybranym posłom zaświadczenia o wyborze na posła do Parlamentu Europejskiego. W uroczystości wręczenia zaświadczeń wzięli udział przedstawiciele najwyższych władz państwowych z Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej i Prezesem Rady Ministrów. Obecni byli także prezes Trybunału Konstytucyjnego i Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, ministrowie, pełnomocnicy komitetów wyborczych. *Szczegółowe wykonanie zadań i czynności związanych z wyborami zostało przedstawione w „Sprawozdaniu z wyborów posłów do Parlamentu Europejskiego przeprowadzonych w dniu 7 czerwca 2009 r.”, które Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z art. 133 ust. 1 Ordynacji wyborczej, przedstawiła Prezydentowi RP i Marszałkowi Sejmu, a także przekazała Sądowi Najwyższemu. Sprawozdanie jest dostępne na stronie internetowej www.pkw.gov.pl.*

- 2) Sąd Najwyższy na posiedzeniu w dniu 26 sierpnia 2006 r. po rozpatrzeniu protestów wyborczych wniesionych w związku z wyborami do Parlamentu Europejskiego w dniu 7 czerwca 2009 r. podjął uchwałę o ważności wyborów. W posiedzeniu Sądu uczestniczył zastępca przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej sędzia J. Kacprzak oraz Sekretarz Komisji Kazimierz W. Czaplicki . Do Sądu Najwyższego wpłynęły 43 protesty wyborcze. Sąd nie stwierdził zasadności żadnego protestu. Uznał 22 protesty za nieuzasadnione, a 21 protestów pozostawił bez dalszego biegu, ponieważ nie spełniały wymagań przewidzianych w Ordynacji wyborczej. W 10 protestach uznanych za nieuzasadnione zarzuty dotyczyły naruszenia praw wyborczych osób niewidzących przez uniemożliwienie im oddania głosu na karcie do głosowania bez pomocy innej osoby, co skarżący uznali za naruszenie tajności głosowania, a pośrednio pozbawienie ich prawa głosowania. Zarzucono także naruszenie

zasady równości chronionej art. 32 ust. 1 Konstytucji RP oraz przepisami Traktatu ustanawiającego Unię Europejską co do liczby posłów wybieranych w Rzeczypospolitej. Sąd Najwyższy uznając bezzasadność tych protestów stwierdził, że osoby niewidzące nie zostały pozbawione prawa głosowania. Zgodnie z art. 109 Ordynacji wyborczej i art. 69 Ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu, osobie niepełnosprawnej pomocy w głosowaniu może udzielać inna osoba. Kwestia natomiast takiego zorganizowania głosowania, aby wyborca niewidomy mógł samodzielnie oddać głos, może być rozważana tylko jako postulat wobec ustawodawcy. Uznając bezzasadność protestów zarzucających wybieranie 50 posłów, zamiast 54, jak stanowi art. 3 ust. 1 Ordynacji wyborczej, Sąd wskazał, iż liczba 50 posłów została określona w umowie międzynarodowej, która na mocy art. 91 ust. 3 Konstytucji ma pierwszeństwo w stosowaniu przed ustawą. Zgodnie ze zmianą Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską przez Akt dostosowawczy z 2007 r. w związku z przystąpieniem do Unii Europejskiej Republiki Bułgarii i Rumunii – w Polsce od początku kadencji 2009-2014 wybieranych jest 50 posłów do Parlamentu Europejskiego. Bezzasadność pozostałych protestów wynikała z błędnego rozumienia prawa przez wnoszących je wyborców, niesformułowania konkretnych zarzutów bądź nie podania dowodów w zaskarżonych sprawach. Zgodnie z żądaniem Sądu Najwyższego do zarzutów zawartych w protestach wyborczych przedstawiły wyjaśnienia i opinie Państwowa Komisja Wyborcza, Okręgowe Komisje Wyborcze nr 4 i 5 w Warszawie niektóre komisje obwodowe w Warszawie.

(Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 sierpnia 2009 r. w sprawie wyborów do Parlamentu Europejskiego przeprowadzonych w dniu 7 czerwca 2009 r. Sygn. akt III Sw 48/09 została ogłoszona w Dz. U. Nr 144, poz. 1180 z dnia 4 września).

- 3) Państwowa Komisja Wyborcza w związku z uchwałą Sądu Najwyższego o ważności wyborów do Parlamentu Europejskiego uchwałą z dnia 31 sierpnia 2009 r. rozwiązała okręgowe, rejonowe i obwodowe komisje wyborcze, powołane w celu przeprowadzenia wyborów.

- 4) Państwowa Komisja Wyborcza wydała specjalny biuletyn informacyjny poświęcony wyborom do Parlamentu Europejskiego w 2009 r. W wydawnictwie zamieszczono akty prawne i inne dokumenty regulujące problematykę wyborów, podano wyniki głosowania i wyniki wyborów, przedstawiono sprawozdanie z wyborów, uchwałę Sądu Najwyższego w przedmiocie ważności wyborów, zrelacjonowano uroczystość wręczenia nowo wybranym posłom zaświadczeń o wyborze. Wydawnictwo zostało przekazane Prezydentowi RP, Marszałkowi Sejmu i Marszałkowi Senatu, Przewodniczącemu Parlamentu Europejskiego, Prezesowi Rady Ministrów, Prezesom Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego. Otrzymały je: Biblioteka Narodowa, Sejmowa, biblioteki uniwersyteckie i biblioteki publiczne oraz inne organy, jednostki i ośrodki zainteresowane problematyką wyborczą.
- 5) Zgodnie z art. 15 Ordynacji wyborczej, wydano opracowanie statystyczne zawierające szczegółowe informacje o wynikach głosowania i wynikach wyborów do Parlamentu Europejskiego przeprowadzonych 7 czerwca 2009 r. Zawiera ono dane o wyborach w układzie całego kraju, według okręgów wyborczych, województw, powiatów, gmin. Przedstawiono też dane o komitetach wyborczych, o zarejestrowanych kandydatach, wynikach głosowania na poszczególnych kandydatów i wyniki wyborów, wykaz wybranych posłów w układzie alfabetycznym oraz według komitetów wyborczych.
Układ i zakres danych w publikacji nawiązują do tego typu wcześniejszych wydawnictw wyborczych, w tym z wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2004 r., co pozwala i ułatwia dokonywanie odpowiednich analiz i porównań.
- 6) Komitety wyborcze uczestniczące w wyborach, w terminie 4 miesięcy od dnia wyborów, tj. do 7 października 2009 r., miały obowiązek przedstawienia Państwowej Komisji Wyborczej sprawozdań wyborczych o przychodach, wydatkach i zobowiązaniach finansowych komitetu oraz uzyskanych na wybory kredytach bankowych i warunkach ich uzyskania. Państwowa Komisja Wyborcza, zgodnie z art. 94 ust. 1 Ordynacji wyborczej, komunikatem z dnia

20 października 2009 r. ogłosiła przedłożone jej sprawozdania w Monitorze Polskim (Nr 70, poz. 900 z dnia 3 listopada 2009 r.) oraz przystąpiła do ich badania. Sprawozdania powinno złożyć 25 komitetów wyborczych, w terminie ustawowo wymaganym złożyło je 19 komitetów, a 6 komitetów z przekroczeniem terminu.

(Komunikat w sprawie sprawozdań jest zamieszczony na stronie www.pkw.gov.pl.)

- 7) Kierownik Krajowego Biura Wyborczego zgodnie z art. 145 ust. 2 Ordynacji wyborczej, podał do publicznej wiadomości w dzienniku „Rzeczpospolita” z dnia 2 listopada 2009 r., informację o wydatkach z budżetu państwa poniesionych na przygotowanie i przeprowadzenie wyborów do Parlamentu Europejskiego w dniu 7 czerwca 2009 r. Ogólna kwota wydatków wyniosła 67.130.273 zł. tego największą kwotę – ponad 35,5 mln zł. – stanowiły wydatki na zryczałtowane diety dla członków komisji wyborczych, zwłaszcza obwodowych, i obsługa komisji. Wydatki na obsługę informatyczną wyborów wyniosły przeszło 9 mln zł., na sporządzenie spisów wyborców – ponad 4 mln zł., na druk i transport kart do głosowania – przeszło 2,7 mln zł.

2. Wybory samorządowe w trakcie kadencji i referenda lokalne

- 1) Zgodnie z przepisami Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, w przypadku wygaśnięcia w czasie trwania kadencji mandatu radnego do rady gminy do 20 tys. mieszkańców, przeprowadza się do tej rady wybory uzupełniające (art. 193 Ordynacji wyborczej). Natomiast w razie wygaśnięcia mandatu do rady gminy powyżej 20 tys. mieszkańców, rady powiatu i sejmiku województwa - zwolniony mandat obejmuje kandydat z tej samej listy, który w wyborach uzyskał kolejno największą liczbę głosów i nie utracił prawa wybieralności (art. 194 Ordynacji wyborczej). W 2009 r. w gminach do 20 tys. mieszkańców przeprowadzono wybory uzupełniające do 352 rad w 370 okręgach wyborczych oraz dokonano 458 zmian w składach rad pozostałych jednostek samorządowych: w 379 radach w gminach powyżej 20 tys. mieszkańców, 68 radach powiatowych i 11 sejmikach województw.

Przyczynami zmian były najczęściej: zrzeczenie się mandatu – 228 przypadków, śmierć radnego – 108 przypadków, stwierdzenie braku wybieralności – 47 przypadków, naruszenie ustawowego zakazu łączenia mandatu z wykonywaniem określonych funkcji bądź prowadzeniem działalności – 31 przypadków, wybór radnego na wójta, burmistrza, prezydenta miast – 14 przypadków. Ponadto, w przypadkach określonych w ustawach: o samorządzie gminnym, o samorządzie powiatowym i o samorządzie województwa przeprowadzane są wybory przedterminowe odpowiednio do rady gminy, powiatu, sejmiku województwa. W 2009 r. nie wystąpiły podstawy do przeprowadzenia wyborów w tym trybie.

- 2) Na podstawie ustawy o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta, w 26 gminach odbyły się wybory przedterminowe wójtów (11), burmistrzów (13) i prezydentów miast (2). Podstawę ich przeprowadzenia stanowiły najczęściej: śmierć pełniącego funkcję (9 przypadków) oraz wyrok za przestępstwo umyślne (6 przypadków); zrzeczenie się mandatu było przyczyną wyborów w 4 przypadkach. Odwołanie w referendum oraz naruszenie ustawowych zakazów łączenia funkcji wójta z wykonywaniem innych funkcji lub prowadzeniem działalności doprowadziło do wyborów przedterminowych 5 wójtów i burmistrzów.
- 3) Zgodnie z ustawą o referendum lokalnym mieszkańcy danej jednostki samorządu terytorialnego mogą dokonywać odwołania rady oraz wójta (burmistrza, prezydenta miasta) przed upływem kadencji w głosowaniu w referendum lokalnym. Do odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego pochodzącego z wyborów bezpośrednich wymagany jest, zgodnie z art. 55 ust. 2 ustawy o referendum lokalnym, udział w referendum co najmniej $\frac{3}{5}$ liczby osób biorących udział w wyborze tego organu. W 2009 r. odbyło się 25 referendów gminnych, w tej liczbie 4 referenda ważne i rozstrzygające o odwołaniu organu poddanego referendum, tj:
 - 17 maja 2009 r. referendum w sprawie odwołania Prezydenta Miasta Sopotu woj. pomorskie; w referendum wzięło udział 40,02% uprawnionych mieszkańców, większość głosujących była przeciwna odwołaniu Prezydenta;

- 20 września 2009 r. referendum w sprawie odwołania Rady Gminy i Wójta Gminy Przywidz woj. pomorskie; w referendum wzięło udział 40,85% uprawnionych, Radę i Wójta odwołano;

- 15 listopada 2009 r. referendum w sprawie odwołania Prezydenta Miasta Częstochowy, woj. śląskie, w referendum wzięło udział 21,32% uprawnionych. Prezydent został odwołany;

- 6 grudnia 2009 r. referendum w sprawie odwołania Wójta Gminy Sokolnik woj. łódzkie; w referendum wzięło udział 43,19% uprawnionych, Wójta odwołano.

Pozostałe referenda były nieważne, ponieważ uczestniczyło w nich mniej niż 3/5 wyborców biorących udział w wyborze odwoływanych organów.

- 4) Zgodnie z przepisami Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw oraz wytycznymi Państwowej Komisji Wyborczej przygotowanie i przeprowadzenie wyborów do organów jednostek samorządu terytorialnego jest zadaniem komisarzy wyborczych. Zgodnie z właściwością terytorialną komisarze współdziałają z wojewodą w sprawach związanych z wygaśnięciem mandatów radnych i uzupełnieniem składów rad. Czuwają nad wykonaniem przez właściwe organy przypisanych im zadań (utworzenia obwodów głosowania, powołania obwodowych komisji wyborczych, sporządzenia spisów wyborców, podziału na okręgi wyborcze), i jeżeli te zadania nie są wykonywane w terminie i zgodne z prawem (art. 203a Ordynacji wyborczej) wydają odpowiednie postanowienia zastępcze. Sprawują nadzór nad zgodnym z prawem wykonaniem czynności wyborczych przez komisje wyborcze. Uczestniczą w postępowaniach w sprawach protestów wyborczych. Rozpatrują sprawozdania finansowe komitetów wyborczych o przychodach i wydatkach na cele wyborcze.

Komisarze wyborczy czuwają systematycznie nad terminowym podejmowaniem przez rady uchwał stwierdzających wygaśnięcie mandatów radnych i mandatów wójtów (burmistrzów, prezydentów miast). W praktyce odnotowuje się przypadki niepodejmowania przez rady uchwał w tych sprawach w ustawowym terminie. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy podstawą

wygaśnięcia mandatu są przepisy o zakazie łączenia mandatu z wykonywaniem funkcji lub prowadzeniem działalności oraz przepis Ordynacji wyborczej o utracie przez radnego prawa wybieralności. Komisarze wyborczy prowadzą w tych sprawach działania informacyjne i wyjaśniające wobec rad. W przypadkach natomiast nie podejmowania, mimo tych działań, przez rady uchwał stwierdzających wygaśnięcie mandatu – występują do właściwego terytorialnie wojewody w celu podjęcia przez niego stosownych działań w trybie nadzoru, przewidzianych w ustawach samorządowych. Wystąpienia takie skierowali Komisarze Wyborczy w Gorzowie Wielkopolskim, Krośnie, Nowym Sączu, Olsztynie, Ostrołęce, Radomiu, Tarnobrzegu, Wałbrzychu. Działania nadzorcze podjęli m.in. Wojewodowie: Dolnośląski, Lubuski, Mazowiecki, Podkarpacki, Warmińsko-Mazurski, Wielkopolski.

* Komisarze wyborczy uczestniczyli ponadto w innych działaniach wynikających z ustaw wyborczych. W szczególności udzielali wyjaśnień organom prokuratury i policji w prowadzonych przez nie postępowaniach w sprawach wyborczych oraz brali czynny udział w postępowaniach sądowych w sprawach z protestów wyborczych. Działania takie w 2009 r. realizowali np. Komisarze w Katowicach, Siedlcach, Warszawie, Zamościu. Złożone zadania wykonują komisarze wyborczy w sferze przygotowania i przeprowadzenia referendów lokalnych w sprawie odwołania rady bądź wójta, burmistrza, prezydenta miasta. Z referendami oprócz zadań prawno-organizacyjnych, wiążą się bowiem często duże emocje stron co rodzi skargi, które rozpatrują komisarze, a także protesty referendalne składane do sądu, w których komisarze uczestniczą.

5) Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z ustawową właściwością, zapewniła nadzór i pomoc organom, podmiotom i służbom wyborczym w wykonywaniu ich zadań. Wydała kompleksowe wytyczne dla komisarzy wyborczych oraz terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych dotyczące przygotowania i przeprowadzania wyborów w toku kadencji w latach 2006-2010. Uchwaliła wzory urzędowych formularzy i druków stosowanych w wyborach przeprowadzonych w toku trwania kadencji i referendach lokalnych.

W związku ze zbliżającym się terminem zakończenia kadencji rad i sejmików przypadającym w dniu 12 listopada 2010 r. podała, w wyjaśnieniach z dnia 6 października 2009 r., dopuszczalne ustawowo terminy przeprowadzenia wyborów i referendów wskazując, iż zgodnie z przepisami ustaw wyborczych, ustaw samorządowych i o referendum lokalnym:

„Wybory uzupełniające do rad muszą być zarządzane do 10 marca 2010 r. i przeprowadzone najpóźniej 9 maja 2010 r. Terminy te dotyczą również powtórzenia takich wyborów oraz obsadzenia wygasłego mandatu w radzie gminy powyżej 20 tys. mieszkańców radzie powiatu i sejmiku województwa (art. 193 ust. 2, 3 i 4 Ordynacji);

wybory przedterminowe do rad, zgodnie z art. 196 ust. 3 mogły być zarządzane do dnia 29 września 2009 r. oraz przeprowadzone najpóźniej 8 listopada 2009r.;

wybory nowych rad, ponieważ są przeprowadzone w związku ze zmianami w podziale terytorialnym państwa, które następują z dniem 1 stycznia, powinny zostać przeprowadzone w ciągu 90 dni od tej daty, tj. do dnia 28 marca 2010 r. (art. 197 ust. 8 i art. 26 ust. 1 Ordynacji);

wybory przedterminowe wójtów (burmistrzów i prezydentów miast) mogą być zarządzane nie później niż do 30 marca 2010 r. a przeprowadzone najpóźniej 9 maja 2010 r. (art. 28d ust. 2 ustawy o samorządzie gminnym);

wnioski mieszkańców o przeprowadzenie referendum lokalnego w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego mogą być składane nie później niż na 8 miesięcy przed zakończeniem kadencji, tj. do dnia 12 marca 2010 r. (art. 5 ust. 2 ustawy o referendum lokalnym);

uchwała rady gminy w sprawie nieudzielenia wójtowi absolutorium może być podjęta nie później niż na 9 miesięcy przed zakończeniem kadencji, tj. nie później niż 12 lutego 2010 r. i jest równoznaczna z podjęciem inicjatywy przeprowadzenia referendum w sprawie odwołania wójta (art. 28a ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym). Rada gminy nie później niż 12 lutego 2010 r. może podjąć uchwałę o przeprowadzeniu referendum w sprawie odwołania wójta z przyczyny innej niż nieudzielenie wójtowi absolutorium (art. 28b ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym)”.
”.

Państwowa Komisja Wyborcza wyjaśniała ponadto na bieżąco wątpliwości dotyczące stosowania przepisów oraz wykonywania poszczególnych czynności wyborczych i referendalnych. W wyjaśnieniach i opiniach Komisja przypomniwała zwłaszcza, że:

- jeżeli w wyborach uzupełniających nie zostanie zarejestrowany żaden komitet wyborczy, komisarz wyborczy działając w trybie nadzoru wydaje i podaje do publicznej wiadomości obwieszczenie o przyczynach nieprzeprowadzenia wyborów wraz z informacją, że zostaną one powtórzone między 6 a 9 miesiącem licząc od daty tych wyborów, które nie doszły do skutku;

- w przypadku uzupełnienia składów rad gmin w gminach powyżej 20 tys. mieszkańców, rad powiatów i sejmików województw, komisarz wyborczy podaje te zmiany do publicznej wiadomości i ogłasza w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Dotyczy to także sytuacji, gdy w wyniku wyroku sądu administracyjnego skład rady uległ zwiększeniu ponad liczbę określoną ustawowo;

- zgodnie z przepisami o samorządzie gminnym (art. 28a), uchwała rady w sprawie nieudzielenia wójtowi absolutorium, jest równoznaczna z podjęciem inicjatywy przeprowadzenia referendum w sprawie odwołania wójta. W związku z powyższym, stosownie do art. 50 ust. 1 ustawy o referendum lokalnym, w referendum w sprawie odwołania wójta przeprowadzonym w trybie przewidzianym w art. 28a ustawy, komisarz wyborczy powołuje skład gminnej komisji i obwodowych komisji do spraw referendum z osób wskazanych w równej liczbie przez radę gminy jako inicjatora referendum oraz przez wójta gminy jako organ wykonawczy;

- w skład komisji do przeprowadzenia referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego nie mogą wchodzić radni, osoby wchodzące w skład albo pełniące funkcję organu wykonawczego danej jednostki samorządu terytorialnego, oraz inicjator referendum i jego pełnomocnik;

- wykazy podpisów osób popierających inicjatywę przeprowadzenia referendum lokalnego traktować należy, w świetle art. 12 ust. 1 ustawy, jako

dokumenty referendalne nawet wówczas, gdy inicjator odstąpi od złożenia wniosku o referendum. Wykazy podlegają przekazaniu komisarzowi wyborczemu oraz procedurze zniszczenia określonej w rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 27 listopada 2002 r., dotyczącym przekazywania, przechowywania i udostępniania dokumentów z wyborów (Dz. U. Nr 209, poz. 1781 z późn. zm.).

3. Kontrola gospodarki finansowej partii politycznych

Państwowa Komisja Wyborcza wykonuje zadania przewidziane w ustawie o partiach politycznych związane z gospodarką finansową partii, w szczególności rozpatruje informacje i sprawozdania finansowe partii. Komisja podejmuje w tym zakresie szereg czynności i działań, służących zapewnieniu zgodnego z wymogami ustawy rozpatrzenia sprawozdań. W szczególności przypomina właściwym organom partii o ich obowiązkach sprawozdawczych, wyjaśnia procedury z tym związane, udziela wyjaśnień i opinii w sprawach budzących wątpliwości. Do badania informacji i sprawozdań Komisja powołuje biegłych rewidentów, ale także, niezależnie od raportów rewidentów, we własnym zakresie szczegółowo bada i analizuje dołączone do sprawozdań dokumenty finansowe. W przypadku wniesienia przez partię skargi do Sądu Najwyższego w przedmiocie odrzucenia informacji bądź sprawozdania, przedstawiane są Sądowi wyjaśnienia i stanowisko w sprawie. Komisja występuje również do Ministra Finansów z wnioskami o wdrożenie procedury w sprawach o orzeczenie przepadku na rzecz Skarbu Państwa korzyści majątkowych przyjętych z naruszeniem prawa.

- 1) Zgodnie z art. 28 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy, partie polityczne i koalicje partii politycznych, których komitety wyborcze uzyskały w wyborach, odpowiednio, co najmniej 3% i 6% ważnych głosów oddanych na listy kandydatów na posłów, są uprawnione do otrzymywania przez okres kadencji Sejmu subwencji z budżetu państwa na działalność statutową. Subwencja przysługuje od 1 stycznia roku następującego po roku, w którym odbyły się wybory i jest wypłacana do końca roku, w którym odbywają się kolejne wybory. W razie

skrócenia kadencji Sejmu uprawnienie do subwencji wygasa z końcem kwartału, w którym zakończyła się kadencja Sejmu (art. 28 ust. 6 i art. 32 ustawy o partiach politycznych). O otrzymanej subwencji i wydatkach z niej poniesionych partie składają w każdym roku informacje Państwowej Komisji Wyborczej, które wraz z opiniami i raportami biegłych rewidentów są ogłaszane w Monitorze Polskim. Prawo do otrzymania subwencji w 2008 r. oraz obowiązek złożenia do dnia 31 marca 2009 r. informacji o wydatkach z subwencji za 2008 r. miało 9 partii politycznych: 7 partii które w wyborach do Sejmu przeprowadzonych w dniu 2 października 2007 r. spełniły ustawowe wymogi (Partia Demokratyczna-demokracy.pl., Polskie Stronnictwo Ludowe, Sojusz Lewicy Demokratycznej, Unia Pracy, Socjaldemokracja Polska), oraz 2 partie, które nie spełniły tych wymogów, ale w 2008 r. otrzymały ostatnią ratę subwencji za 2007 r. z której miały obowiązek się rozliczyć (Liga Polskich Rodzin oraz Samoobrona Rzeczpospolitej Polskiej). Wszystkie zobowiązane do tego partie przedłożyły informacje w ustawowym terminie.

Komunikat Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 14 kwietnia 2009 r. w sprawie informacji o subwencji został ogłoszony w Monitorze Polskim Nr 26 poz. 350 a także podany na stronie www.pkw.gov.pl.

Państwowa Komisja Wyborcza przyjęła informację o wydatkach z subwencji wszystkich 9 partii politycznych, w tym 5 partii – bez zastrzeżeń (Polskie Stronnictwo Ludowe, Platforma Obywatelska RP, Socjaldemokracja Polska, Sojusz Lewicy Demokratycznej, Unia Pracy), a 4 partii ze wskazaniem uchybień: Partii Demokratycznej demokraci.pl oraz Ligi Polskich Rodzin – ponieważ przekazały na Fundusz Ekspercki kwoty mniejsze niż 5% subwencji, co narusza art. 30 ustawy; Samoobrony Rzeczpospolitej Polskiej – która na Fundusz Ekspercki nie przekazała żadnych środków; Prawa i Sprawiedliwości ponieważ środki Funduszu Eksperckiego wydatkowano na cele niezgodne z ustawowym przeznaczeniem, co stanowi naruszenie art. 30 ust. 4 ustawy. Państwowa Komisja Wyborcza przypomniała jednocześnie na swojej stronie internetowej www.pkw.gov.pl w jakiej wysokości subwencja przysługuje uprawnionym partiom w latach 2008 i 2009.

- 2) Partie polityczne mają ponadto obowiązek corocznego składania Państwowej Komisji Wyborczej sprawozdań finansowych o źródłach pozyskania środków finansowych, w tym o kredytach bankowych i warunkach ich pozyskania oraz o wydatkach poniesionych z Funduszu Wyborczego tworzonego w celu finansowania udziału w wyborach (art. 38 ust. 1 i art. 35 ustawy).

Do złożenia sprawozdań za 2008 r. było zobowiązanych 81 partii politycznych wpisanych do ewidencji prowadzonej przez Sąd Okręgowy w Warszawie. Sprawozdania złożyło 76 partii, wśród nich 27 miało obowiązek dołączenia do sprawozdania opinii i raportu biegłego rewidenta z badania sprawozdania w zakresie wpływów na Fundusz Wyborczy. Sprawozdanie złożyły ponadto 2 partie nie znajdujące się w 2009 r. w ewidencji partii – Stronictwo Ludowe-„Piast” oraz Samoobrona Odrodzenie. Sprawozdań nie złożyło 5 partii: Partia Rozwoju, Zjednoczenie Chrześcijańsko-Narodowe, Polska Lewica, Partia Piratów, Polska Patriotyczna.

Komunikat Państwowej Komisji Wyborczej w sprawie sprawozdań partii politycznych został ogłoszony w Monitorze Polskim Nr 26, poz. 355. Zamieszczony jest także na stronie www.pkw.gov.pl.

- Państwowa Komisja Wyborcza po rozpatrzeniu i zbadaniu sprawozdań przyjęła sprawozdania 74 partii politycznych, z tego sprawozdania 59 partii bez zastrzeżeń, a sprawozdania 15 partii ze wskazaniem stwierdzonych w nich uchybień (są to partie: Polskie Stronictwo Ludowe, Liga Polskich Rodzin, Unia Pracy, Racja Polskiej Lewicy, Komunistyczna Partia Polski, Demokratyczna Partia Lewicy, Jedność Rzemieślniczo-Kupiecka, Zieloni 2004, Socjaldemokracja Polska, Organizacja Narodu Polskiego-Liga Polska, Polski Ruch Monarchistyczny, Platforma Janusza Korwin-Mikke, Związek Słowiański, Stronictwo „Piast”, Partia Piratów).

Uchybienia polegały na naruszeniu ustawowych wymogów polegających zwłaszcza na niewprowadzeniu do umowy rachunku bankowego zastrzeżenia o dopuszczalności dokonywania wpłat jedynie czekiem, przelewem lub kartą płatniczą, wydatkowania środków Funduszu Wyborczego na cele

pozawyborcze, sporządzenia sprawozdania niezgodnie z dokumentacją oraz zasadami rachunkowości.

Sprawozdania 5 partii politycznych zostały odrzucone: Stronnictwa Demokratycznego – z powodu pozyskiwania przez partię dochodów ze źródeł niedozwolonych tj. naruszenia art. 24 ust. 4 ustawy; Samoobrony Rzeczypospolitej Polskiej – z powodu finansowania zobowiązań wyborczych partii z innego źródła niż Fundusz Wyborczy, tj. z naruszeniem art. 35 ust. 2 ustawy; Partii Zielonych Rzeczypospolitej Polskiej – z powodu pozyskiwania środków finansowych od osób prawnych, co stanowi naruszenie art. 25 ust. 1 ustawy; Prawicy Rzeczypospolitej – ze względu na finansowanie zobowiązań środkami finansowymi pochodzącymi z pożyczek udzielonych przez osoby fizyczne, zatem z niedozwolonych źródeł, co narusza art. 38a ust. 4 ustawy; Chrześcijańskiej Inicjatywy Społecznej – z powodu prowadzenia gospodarki finansowej poza rachunkiem bankowym, tj. z naruszeniem art. 24 ust. 8 ustawy. *Komunikat Państwowej Komisji Wyborczej o przyjętych i odrzuconych sprawozdaniach partii politycznych w 2008 r. został ogłoszony w Monitorze Polskim Nr 50, poz. 737, jest również zamieszczony na stronie Komisji w internecie.*

- Na postanowienia Państwowej Komisji Wyborczej o odrzuceniu sprawozdania 2 partie polityczne: Prawica Rzeczypospolitej i Partia Zielonych Rzeczypospolitej Polskiej wniosły, na podstawie art. 38b ustawy, skargi do Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy skargi oddalił.
- 3) Stosownie do art. 38c ustawy, niezłożenie przez partie polityczne sprawozdania finansowego obliguje Państwową Komisję Wyborczą do wystąpienia do sądu rejestrowego z wnioskiem o wykreślenie danej partii z ewidencji partii politycznych. Państwowa Komisja Wyborcza złożyła w tym trybie do Sądu Okręgowego w Warszawie, właściwego w sprawach ewidencji partii politycznych, wnioski o wykreślenie z ewidencji wpisu 4 partii (tj. Partii Rozwoju, Partii Piratów, Zjednoczenia Chrześcijańsko-Narodowego oraz Polski Patriotycznej). Państwowa Komisja Wyborcza otrzymała informację o

wykreśleniu w 2009 r. z ewidencji partii politycznych – Partii Piratów i Polskiej Patriotycznej; postępowanie wobec pozostałych partii nie zostało zakończone.

- 4) Państwowa Komisja Wyborcza w związku ze zgłoszonymi wątpliwościami dotyczącymi nieodpłatnego korzystania przez komitet wyborczy partii politycznej z majątku tej partii wyjaśniła, że organ partii pełniący funkcję jej komitetu wyborczego nie jest odrębnym podmiotem z niezależnym bytem prawnym. Może w związku z tym, działać w lokalu będącym siedzibą partii bez zawierania umowy o udostępnieniu na ten cel lokalu. Wykorzystanie innych pomieszczeń użytkowych partii politycznej oraz sprzętu biurowego, itp. na potrzeby prowadzenia kampanii wyborczej przez komitet wyborczy jest dopuszczalne tylko odpłatnie. Także świadczenie usług na rzecz komitetu wyborczego, np. przez pracowników etatowych partii politycznej może odbywać się wyłącznie odpłatnie, z wyjątkiem usług, o których mowa w art. 86 ust. 5 Ordynacji wyborczej. Koszty wszelkich działań wchodzących w zakres prowadzenia kampanii wyborczej pokrywane są ze środków komitetu wyborczego.

W sprawie odpowiedzialności za zobowiązania majątkowe komitetu wyborczego partii politycznej Komisja zajęła stanowisko, że odpowiedzialność ponosi partia polityczna, która powołała komitet wyborczy.

- 5) Sprawozdanie finansowe partii politycznych i sprawozdania komitetów wyborczych oraz dołączone do nich dokumenty źródłowe, obrazujące gospodarkę finansową danego podmiotu, budzą zainteresowanie wielu organów i jednostek publicznych i państwowych, organizacji pozarządowych, dziennikarzy a również osób prywatnych. W 2009 r. Krajowe Biuro Wyborcze udzieliło informacji i zapewniło wgląd w dokumentację finansową w tym zakresie: Fundacji Batorego, Izbowi Skarbowym, Prokuraturze, Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu; redakcjom Wprost, Super Expres, Newsweek, Gazeta Polska, TV Polsat, TVN; kilku osobom prywatnym, studentom, doktorantom.

4. Prace i działania bieżące

1) Zgodnie z ustawą o dostępie do informacji publicznej prowadzony jest portal teleinformatyczny – Biuletyn Informacji Publicznej, www.pkw.gov.pl/BIP w którym są udostępniane dane dotyczące składu, statusu prawnego, organizacji działalności Państwowej Komisji Wyborczej, komisarzy wyborczych i Krajowego Biura Wyborczego, a także informacje o stanie rejestru wyborców, dane o komitetach wyborczych i podmiotach uczestniczących w kampaniach referendalnych, wyniki głosowania i wyniki wyborów w wyborach powszechnych, wyborach prowadzonych w toku trwania kadencji organów samorządu terytorialnego oraz w referendach w sprawie odwołania organów jednostek samorządowych. W BIP-ie podawane są również uchwały Państwowej Komisji Wyborczej oraz udzielane przez Komisję wyjaśnienia i opinie dotyczące przepisów prawa wyborczego, dokumenty i rozstrzygnięcia dotyczące finansowania wyborów: uchwały w sprawie sprawozdań finansowych komitetów wyborczych i partii politycznych; ustalenia wysokości subwencji przyznawanych dla partii politycznych z budżetu państwa; informacje o wydatkach na wybory i referenda ogólnokrajowe. Informacje zawarte w BIP udostępnione są przez stronę www.pkw.gov.pl, w formie plików komputerowych, w formie kserokopii dokumentu, przez pocztę, faksem, ustnie bądź telefonicznie. Udostępnianie jest bezpłatnie, chyba że charakter dokumentu pociąga za sobą dodatkowe koszty, np. dyskietek lub CD-ROM. Szczegółowe informacje o zakresie i sposobie udostępniania tych informacji są zawarte w zamieszczonym na stronie komunikacie Kierownika Krajowego Biura Wyborczego.

Odpowiednio na stronach komisarzy wyborczych i delegatur Krajowego Biura Wyborczego dostępne są w układzie terytorialnym szczegółowe dane z zakresu wyborów i funkcjonowania organów wyborczych. Np. na stronie Komisarza Wyborczego w Bydgoszczy są dokumenty archiwalne dotyczące wyborów do organów jednostek samorządu terytorialnego i referendów lokalnych w kadencjach 1994-1998 i 1998-2002; wyborów do Sejmu i do Senatu od 1993 r.; wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wszystkich kadencji; wyborów

do Parlamentu Europejskiego. Znajdują się tam ponadto dane o aktualnych zdarzeniach wyborczych.

- 2) Na podstawie art. 12 ust. 8 ustawy o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne, Państwowa Komisja Wyborcza i, w określonym przez Komisję zakresie, komisarze wyborczy prowadzą Rejestr Korzyści. Rejestr obejmuje korzyści uzyskiwane przez członków Rady Ministrów, sekretarzy i podsekretarzy stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów i ministerstwach, kierowników urzędów centralnych; wojewodów, wicewojewodów; marszałków, wicemarszałków, członków zarządów i skarbników województw; starostów, wicestarostów, członków zarządów, sekretarzy i skarbników powiatów; wójtów (burmistrzów, prezydentów miast), zastępców wójtów (burmistrzów, prezydentów miast), sekretarzy i skarbników gmin (miast). Zakres informacji objętych obowiązkiem zgłoszenia do Rejestru Korzyści został określony w art. 12 ust. 3 i 4 ustawy i obejmuje osoby pełniące funkcję publiczną i ich współmałżonków. Informacje w Rejestrze są na bieżąco aktualizowane niezwłocznie po ich zgłoszeniu do Rejestru; informacje dotyczące osób, które przestały pełnić funkcje przewidziane w ustawie, znajdują się w archiwalnej części Rejestru.

Rejestr jest prowadzony i udostępniony w formie elektronicznej (www.pkw.gov.pl/RejestrKorzyści).

- 3) Zgodnie z przepisami Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu, w każdej gminie jest prowadzony stały rejestr wyborców obejmujący osoby stale zamieszkałe na obszarze gminy którym przysługuje prawo wybierania. Rejestr służy do sporządzania spisów wyborców do wyborów Prezydenta RP, wyborów parlamentarnych, posłów do Parlamentu Europejskiego, wyborów samorządowych, oraz osób uprawnionych do udziału w referendach ogólnokrajowych i lokalnych.

* Delegatury Krajowego Biura Wyborczego dokonują systematycznych kontroli prawidłowości prowadzenia rejestru, udzielają bieżącej pomocy w tych sprawach, nadzorują aktualizację danych w rejestrach. Na stronach internetowych udostępniają z obszaru swojej właściwości aktualne dane z

rejestr, w układzie powiatów i w ramach powiatu – poszczególnych gmin z wyszczególnieniem liczby wyborców wpisanych z urzędu i na własny wniosek.

II. Współdziałanie i wymiana doświadczeń

1) Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze gromadzą doświadczenia z praktyki przeprowadzania wyborów i funkcjonowania instytucji i organów wyborczych. Stanowią one źródłowy materiał do formułowania wniosków i propozycji legislacyjnych w zakresie zmian prawa wyborczego i wykonywania zadań w tym obszarze. W ramach tych działań Państwowa Komisja Wyborcza przekazywała komisjom i podkomisjom Sejmu i Senatu stanowiska i opinie do projektów ustaw z zakresu prawa wyborczego. Między innymi 1) Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych – stanowisko do przepisów dotyczących zmian w ustawach: o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej; o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli; Ordynacja wyborcza do Sejmu i do Senatu; Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego; Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw; o referendum ogólnokrajowym; o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta; 2) Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej – stanowisko do poselskich projektów ustaw o zmianie ustawy o ustroju miasta stołecznego Warszawy; 3) Komisji Ustawodawczej – stanowisko w zakresie wydatkowania przez partie polityczne środków Funduszu Wyborczego oraz subwencji z budżetu państwa.

W pracach prowadzonych nad projektami zmian w ustawach wyborczych w Sejmie i Senacie, Radzie Ministrów, ministerstwach, Rządowym Centrum Legislacji - posiedzeniach zespołów, podkomisji i komisji uczestniczył sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej oraz upoważnieni dyrektorzy i eksperci Krajowego Biura Wyborczego. Stosownie do potrzeb zapewniano w tych sprawach bieżące informacje, opinie i dane. Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej uczestniczył systematycznie i prezentował stanowisko Komisji na posiedzeniach Sejmowej Komisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia niektórych projektów ustaw z zakresu prawa wyborczego oraz Sejmowej Komisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia poselskiego projektu ustawy – Kodeks

wyborczy, poselskiego projektu o zmianie ustawy o partiach politycznych, ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, ustawy - Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw oraz komisyjnego projektu ustawy o zmianie ustawy o wyborze Prezydenta RP oraz niektórych innych ustaw.

Przedstawiono też opinie, informacje i wyjaśnienia między innymi: Pełnomocnikowi Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych – dotyczące problematyki głosowania osób niewidzących i niedowidzących; Pełnomocnikowi Rządu do Spraw Opracowania Programu Zapobiegania Nieprawidłowościom w Instytucjach Publicznych – w związku z projektowaną zmianą ustawy Prawo antykorupcyjne w zakresie przejęcia prowadzenia Rejestru Korzyści przez Centralne Biuro Antykorupcyjne; Stałemu Komitetowi Rady Ministrów – w sprawie projektu ustawy o racjonalizacji zatrudnienia w państwowych jednostkach budżetowych i innych jednostkach sektora finansów publicznych; Ministerstwu Spraw Wewnętrznych i Administracji do projektu rozporządzenia dotyczącego zmian w podziale administracyjnym niektórych gmin oraz nadania niektórym miejscowościom statusu miasta. Współdziałało z Rządowym Centrum Legislacji w przedmiocie ogłaszania aktów prawnych także w formie dokumentu elektronicznego, co stanowi realizację obowiązującej z dniem 1 stycznia 2010 r. ustawy z dnia 10 września 2009 r. zmieniającej ustawę o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych.

- 2) Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze zapewniły informację i pomoc organizacjom i innym podmiotom pozarządowym w prowadzonej przez nie działalności. Udzielono informacji, wyjaśnień i opinii, umożliwiono wgląd w dokumenty źródłowe. Członkowie i sekretarz Komisji, a także pracownicy merytoryczni Krajowego Biura Wyborczego uczestniczyli w spotkaniach, seminariach i innych inicjatywach prowadzonych przez te organizacje lub związanych z ich działalnością.

- W dniu 15 stycznia 2009 r. Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej K. Czaplicki i B. Tokaj dyrektor Zespołu Prawnego i Organizacji Wyborów, uczestniczyli na zaproszenie Ministerstwa Edukacji Narodowej w spotkaniu konsultacyjnym poświęconym problematyce edukacji obywatelskiej w zakresie wyborów do Parlamentu Europejskiego.
- W dniu 28 stycznia 2009 r. z inicjatywy Fundacji im. Stefana Batorego Program Przeciw Korupcji odbyła się w Warszawie konferencja podsumowująca projekt „Monitoring wydatkowania wybranych funduszy publicznych”, w tym funduszy partii politycznych i komitetów wyborczych, oraz dyskusja panelowa poświęcona konfliktowi między przepisami dotyczącymi dostępu do informacji publicznej a ochrony danych osobowych. W konferencji i dyskusji uczestniczył K. Lorentz, dyrektor Zespołu Kontroli Finansowania Partii Politycznych i Kampanii Wyborczych Krajowego Biura Wyborczego.
- W dniu 4 lutego 2009 r. na prośbę Fundacji Solidarności Polsko-Czesko-Słowackiej członek Państwowej Komisji Wyborczej sędzia S. Jaworski i sekretarz Komisji K. Czaplicki spotkali się z gośćmi Fundacji z Armenii, Azerbejdżanu, Białorusi, Gruzji, Mołdowy i Ukrainy. Tematem spotkania było poznanie rozwiązań prawnych oraz praktyka organizowania i przeprowadzania wyborów parlamentarnych w Polsce.
- W dniu 5 lutego 2009 r. z okazji Międzynarodowego Dnia Wyborów, sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej K. Czaplicki wygłosił w Centrum Studiów Wyborczych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, wykład okolicznościowy na temat: „O potrzebie stabilizacji prawa wyborczego. Wybrane problemy”. W spotkaniu uczestniczyli – uniwersytecka kadra naukowa i studenci wydziałów prawa z Torunia i Łodzi, komisarze wyborczy i dyrektorzy z delegatur Krajowego Biura Wyborczego z regionu, działacze samorządu.
- W dniach 21-26 lutego 2009 r. na zaproszenie Najwyższej Komisji Wyborczej Egiptu przebywali w Egipcie w celu wymiany doświadczeń wyborczych członkowie Państwowej Komisji Wyborczej S. Jaworski, W. Ryms i sekretarz

Komisji K. Czaplicki. Odbyli spotkania: z Najwyższą Komisją Wyborczą Egiptu, przewodniczącym egipskiego Parlamentu, przewodniczącymi Najwyższej Rady Sądowniczej, Sądu Apelacyjnego i Sądu Kasacyjnego w Aleksandrii i Kairze, pobyt i spotkanie w Sądzie Konstytucyjnym.

- W dniu 16 marca 2009 r. na zaproszenie i w siedzibie Europejskiego Instytutu na Rzecz Demokracji (EID) ekspert w Krajowym Biurze Wyborczym M. Ekiert uczestniczyła w spotkaniu z delegacją Kirgistanu, złożoną z przedstawicieli organizacji i partii politycznych Kirgistanu. Goście zapoznali się z przepisami prawa dotyczącymi finansowania partii politycznych i kampanii wyborczych w Polsce, oraz doświadczeniami w sferze kontroli finansowania partii.
- W dniu 24 marca 2009 r. Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej i Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej K. Czaplicki spotkali się z przedstawicielami Koalicji Na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością. Omawiano problematykę dotyczącą zmian prawnych w zakresie udziału w wyborach osób z niepełnosprawnością.
- W dniu 7 maja 2009 r. Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej K. Czaplicki na zaproszenie Forum Krośnieńskiego i Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Krośnie wygłosił referat: "Wybory do Parlamentu Europejskiego. Stan obecny i kierunki zmian". W dyskusji uczestniczyli członkowie Forum Krośnieńskiego, studenci Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej oraz uczniowie szkół ponadgimnazjalnych.
- W dniu 12 maja 2009 r. na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej F. Rymarz, Sekretarz Komisji K. Czaplicki i dyrektor Zespołu Prawnego i Organizacji Wyborów KBW B. Tokaj spotkali się z zespołem ekspertów Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka (ODIHR) Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, oceniającym przygotowania do wyborów do Parlamentu Europejskiego zarządzonych na dzień 7 czerwca 2009 r. Przedstawicielom ODIHR zapewniono wyczerpującą informację o obowiązujących przepisach polskiego prawa wyborczego, zasadach i praktyce organizacji wyborów, roli i

działaniach w tym zakresie Państwowej Komisji Wyborczej i organów wyborczych niższego szczebla, obsłudze wyborów przez służby wyborcze. Eksperci ODIHR spotkali się również z przedstawicielami Okręgowej Komisji Wyborczej w Krakowie.

- W dniu 19 czerwca 2009 r. Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej K. Czaplicki na zaproszenie Fundacji Civis Polonus oraz Instytutu Spraw Publicznych uczestniczył w seminarium oraz panelu eksperckim na temat upowszechniania informacji dotyczącej wyborów.
- W dniach 16 i 17 lipca 2009 r. członek Państwowej Komisji Wyborczej sędzia A. Mączyński uczestniczył, na prośbę MSZ, w spotkaniu eksperckim OBWE, które odbyło się w Wiedniu i było poświęcone różnym aspektom prawa wyborczego.
- W dniu 26 listopada 2006 r. sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej K. Czaplicki uczestniczył w III Seminarium Naukowym Katedry Prawa Samorządu Terytorialnego Uniwersytetu Jagiellońskiego, poświęconym problematyce samorządowego prawa wyborczego. W Seminarium wzięli także udział przedstawiciele kadry naukowej Uniwersytetów: Łódzkiego, Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Pedagogicznego w Krakowie, Wyższej Szkoły Pedagogiki i Administracji, Komisarz Wyborczy w Krakowie, dyrektorzy Delegatur Krajowego Biura Wyborczego w Krakowie i Łodzi. Obradowano pod hasłem: „Samorządowe prawo wyborcze –wyzwania i dylematy”. Wystąpienia programowe dotyczyły m.in.: zmian modelowych samorządowej ordynacji wyborczej, możliwości korzystania w wyborach samorządowych z alternatywnych sposobów głosowania, postępowania w sprawach z protestów wyborczych w wyborach samorządowych; Sekretarz K. Czaplicki poświęcił wystąpienie problematyce jawności finansowania wyborów samorządowych.
- W dniu 1 grudnia 2009 r. sekretarz K. Czaplicki uczestniczył w seminarium Parlamentarnego Zespołu ds. Osób Niepełnosprawnych pod patronatem Marszałka Sejmu, poświęconym prezentacji projektu ustawy o ułatwieniach

wyborczych dla osób niepełnosprawnych. W seminarium wzięli udział: Marszałek Sejmu B. Komorowski oraz wicemarszałek Senatu K. Bochenek, posłowie-przewodniczący Komisji Polityki Społecznej i Rodziny, Komisji Nadzwyczajnej ds. zmian w prawie wyborczym oraz Parlamentarnego Zespołu ds. Osób Niepełnosprawnych, eksperci, przedstawiciele Polskiego Związku Niewidomych oraz Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji.

- W dniu 7 grudnia 2009 r. w siedzibie Państwowej Komisji Wyborczej obradowała Rada Programowa Centrów Studiów Wyborczych w Łodzi i w Toruniu. Dokonano oceny działalności Centrów Studiów Wyborczych i zaopiniowano program dalszych działań w sferze edukacyjno-informacyjnej i naukowej.
- 3) Rozwiązaniami polskiego prawa wyborczego i doświadczeniami w organizacji wyborów są zainteresowane organy wyborcze i organizacje w innych państwach. Kontynuowano wymianę doświadczeń w tym obszarze.
- W maju 2009 r. do Państwowej Komisji Wyborczej zwróciła się pisemnie rosyjska organizacja pozarządowa zajmująca się m.in. problematyką prawa wyborczego – Rosyjski Publiczny Instytut Prawa Wyborczego, z prośbą o przekazanie informacji o polskich rozwiązaniach prawnych i doświadczeniach dotyczących skarg i nieprawidłowości w wyborach. Państwowa Komisja Wyborcza przekazała Instytutowi taką informację na przykładzie wyborów do Sejmu i Senatu przeprowadzonych 21 października 2007 r. Jej przedmiotem była w szczególności procedura postępowania w zakresie rozpatrywania protestów wyborczych i orzekania o ważności wyborów.
 - Na wniosek Komisji Wyborczej Obwodu Kaliningradzkiego, za aprobatą Państwowej Komisji Wyborczej nawiązali współdziałanie z tą Komisją Komisarz Wyborczy i Delegatura Krajowego Biura Wyborczego w Olsztynie. W dniach od 26 do 28 czerwca 2009 r. polska delegacja w składzie: Komisarze Wyborczy w Olsztynie i Bydgoszczy oraz merytoryczni pracownicy Delegatury przebywała z roboczą wizytą w Obwodzie Kaliningradzkim. Zapoznano się i porównano systemy wyborcze obu krajów. Wymieniano informacje i

doświadczenia praktyki w zakresie organizacji wyborów oraz sposobu prowadzenia kampanii wyborczej.

- W dniu 14 lipca 2009 r. na prośbę Europejskiego Instytutu na rzecz Demokracji (EID), członek Państwowej Komisji Wyborczej sędzia S. Jaworski oraz dyrektorzy w Krajowym Biurze Wyborczym B. Tokaj i K. Lorentz odbyli spotkanie studyjne z przedstawicielami 11 krajów regionu Euroazji. Zaprezentowano rozwiązania prawne i doświadczenia praktyki polskiego systemu wyborczego.
 - W dniu 3 listopada 2009 r. członek Państwowej Komisji Wyborczej sędzia S. Jaworski i sekretarz Komisji K. Czaplicki spotkali się z przedstawicielami organizacji i partii Kirgistanu. Omówiono rozwiązania prawa wyborczego i organizację wyborów w Polsce; wymieniono doświadczenia w tym zakresie.
- 4) Kontynuowano wymianę doświadczeń w ramach działalności Stowarzyszenia Europejskich Urzędników Wyborczych (ACEEEO).
- W dniach 13-14 marca 2009 r. Sekretarz PKW Kierownik Krajowego Biura Wyborczego K. Czaplicki uczestniczył w posiedzeniu Zarządu Stowarzyszenia Urzędników Wyborczych, które odbyło się w Sofii w Bułgarii. Dokonano podsumowania działań za minione półrocze 2008 r. i przyjęto dalszy plan pracy, w tym założenia dorocznej Konferencji Stowarzyszenia. Omówiono problematykę obserwacji wyborów do Parlamentu Europejskiego, a także podpisano porozumienie o współpracy Stowarzyszenia z Federalnym Instytutem Wyborów w Meksyku.
 - W dniach 2-3 lipca 2009 r. K. Czaplicki uczestniczył w seminarium Stowarzyszenia Urzędników Wyborczych w Budapeszcie które było poświęcone ocenie wyborów do Parlamentu Europejskiego. Tematem jego wystąpienia były: "Wybrane aspekty wykonywania przez obywateli Unii prawa głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego". W prezentacji omówił główne aspekty prawne i praktyczne procedury wyborczej w tym zakresie w polskim prawie tj. Ordynacji wyborczej do Parlamentu Europejskiego oraz w aktach prawnych Unii Europejskiej.

- W dniach 3-5 września 2009 r. w Erewaniu, w Armenii Sekretarz K. Czaplicki uczestniczył w konferencji Stowarzyszenia Europejskich Urzędników Wyborczych, której głównym tematem była „Sądowa ochrona praw wyborczych”, a tematem uzupełniającym: „Międzynarodowe doświadczenia w stosowaniu socjologii w procesach wyborczych”. Przedstawił referat programowy poświęcony roli sądów najwyższych w wyborach, w tym Sądu Najwyższego na przykładzie Rzeczypospolitej Polskiej; rozwiązania polskie w tym zakresie wzbudziły zainteresowanie uczestników.
- 5) Ważną formą wymiany doświadczeń i upowszechniania prawa wyborczego są okresowe spotkania Państwowej Komisji Wyborczej i Kierownika Krajowego Biura Wyborczego z komisarzami wyborczymi i dyrektorami zespołów i delegatur Krajowego Biura Wyborczego. W 2009 r. odbyły się 3 spotkania: w dniach 16-17 marca, 14-15 września oraz 23 listopada. Tematem narady w marcu było omówienie zadań i określenie programu działania w zakresie przygotowania i przeprowadzenia wyborów do Parlamentu Europejskiego. W wystąpieniach i dyskusji zwracano uwagę na potrzebę odpowiednio wczesnego przystąpienia do prac przygotowawczych, w tym konieczność ścisłego współdziałania wszystkich podmiotów i służb oraz odpowiedzialność i dyscyplinę w tych działaniach. Akcentowano zapewnienie należytej procedury i pomocy w powołaniu i pracy obwodowych komisji wyborczych oraz najwyższej staranności przy ustalaniu, drukowaniu i przechowywaniu kart do głosowania. Ustalono szczegółowy harmonogram obejmujący wykaz zadań oraz sposób i terminy ich wykonania. Na spotkaniu w dniach 14-15 września 2009 r. dokonano podsumowania i oceny przygotowania i przeprowadzenia wyborów do Parlamentu Europejskiego w dniu 7 czerwca 2009 r. Omówiono ponadto inicjatywy legislacyjne dotyczące zmian prawa wyborczego oraz w tym kontekście - alternatywne sposoby głosowania. W związku z upływającą w 2010 r. kadencją Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz kadencją organów jednostek samorządu terytorialnego, przypomniano także wstępnie podstawowe zadania komisarzy wyborczych i administracji wyborczej w tym zakresie. Robocza narada w dniu 23 listopada Kierownika Krajowego Biura Wyborczego

z dyrektorami zespołów i delegatur KBW była poświęcona wykonaniu zadań gospodarczych w 2009 r. i zadaniom w 2010 r. Omówiono regulacje prawne nowej ustawy o finansach publicznych (z dnia 27 sierpnia 2009 r. Dz. U. Nr 157, poz. 1240) oraz ich przełożenie na praktykę działania Krajowego Biura Wyborczego. Dokonano oceny realizacji budżetu w 2009 r. i analizy budżetu na 2010 r. Kierownik Krajowego Biura Wyborczego podkreślając dobre i odpowiedzialne wykonanie zadań w 2009 r. przypomniał o konieczności zachowania pełnej dyscypliny w gospodarce budżetowej w 2010 r.

- 6) Krajowe Biuro Wyborcze wydaje jako jedną z form upowszechnienia informacji o problematyce wyborczej - biuletyn informacyjny „Przegląd Wyborczy”. Jest w nim przedstawiana działalność Państwowej Komisji Wyborczej – jej rozstrzygnięcia, wyjaśnienia, opinie, informacje. Prezentowane są problemy prawne oraz doświadczenia praktyki wyborczej w jednostkach samorządu terytorialnego. Z wydawnictwa korzystają organy i służby wyborcze, pracownicy administracji samorządowej, interesują się nim również inne organy władzy publicznej, pracownicy naukowcy, studenci, dziennikarze. W 2009 r. wydano 6 numerów biuletynu. Różnego rodzaju inicjatywy służące poznawaniu przepisów prawa wyborczego i procedur wyborczych podejmują także komisarze wyborczy i delegatury Krajowego Biura Wyborczego – np. w Białymstoku, Krakowie, Zielonej Górze. Zwiększa się też zainteresowanie dziedziną prawa wyborczego i praktyki wyborczej ze strony uczelni, studentów, prasy. Zainteresowanymi tą problematyką mają dostęp do aktualnych danych o systemie wyborczym i działalności organów wyborczych przez stronę internetową Komisji, strony komisarzy wyborczych, udzielane są też informacje i wyjaśnienia w tych sprawach na piśmie i telefonicznie, a także udostępnia materiały źródłowe.

Załączniki:**(1) Skład Państwowej Komisji Wyborczej**

Przewodniczący – Ferdynand Rymarz, sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku; zastępcy przewodniczącego – Jan Kacprzak, sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego i Stanisław Kosmał, sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku; członkowie – Maria Aleksandra Grzelka, sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku; Stefan Jaworski, sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku; Andrzej Kisielewicz, sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego; Andrzej Mączyński, sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku; Włodzimierz Ryms, sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego; Stanisław Zabłocki, sędzia Sądu Najwyższego. Sekretarzem Komisji jest Kierownik Krajowego Biura Wyborczego Kazimierz W. Czaplicki.

**(2) Wykaz
ustaw wyborczych i innych ustaw
związanych z wyborami**

1. Ustawa z dnia 12 kwietnia 2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej - Dz. U. z 2007 r. Nr 190, poz. 1360 i z 2008 r. Nr 171, poz. 1056;
2. Ustawa z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej – Dz. U. z 2000 r. Nr 47, poz. 544, z 2002 r. Nr 113, poz. 984 i Nr 153, poz. 1271, z 2003 r. Nr 57, poz. 507 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 25, poz. 219, z 2006 r. Nr 218, poz. 1592, z 2007 r. Nr 112, poz. 766, z 2008 r. Nr 171, poz. 1056 i Nr 196, poz. 1218 oraz z 2009 r. Nr 202, poz. 1547 i Nr 213, poz. 1651 i 1652;
3. Ustawa z 23 stycznia 2004 r. – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego – Dz. U. Nr 25, poz. 219, z 2006 r. , Nr 218, poz. 1592 oraz z 2007 r. Nr 25, poz. 162 i Nr 112, poz. 766, z 2009 r. 61, poz. 499, Nr 119, poz. 999 i Nr 202, poz. 1547;
4. Ustawa z dnia 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw – Dz. U. z 2003 r. Nr 159, poz. 1547, z 2004 r. Nr 25, poz. 219, Nr 102, poz. 1055 i Nr 167, poz. 1760, z 2005 r. Nr 175, poz. 1457, z 2006 r. Nr 17, poz. 128, Nr 34, poz. 242, Nr 146, poz. 1055, Nr 159, poz. 1127, Nr 218, poz. 1592, z 2007 r. Nr 48, poz. 327 i Nr 112, poz. 766, z 2008 r. Nr 96, poz. 607 i Nr 180, poz. 1111 oraz z 2009 r. Nr 213, poz. 1651 i 1652;
5. Ustawa z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy – Dz. U. Nr 41, poz. 361 i Nr 127, poz. 1087, z 2006 r. Nr 249, poz. 1826 i Nr 249, poz. 1826 oraz z 2009 r. Nr 95, poz. 787;
6. Ustawa z dnia 20 czerwca 2002 r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta – Dz. U. Nr 113, poz. 984, Nr 127, poz. 1089 i Nr 214, poz. 1806, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055, z 2005 r. Nr 175, poz. 1457, z 2006 r. Nr 218, poz. 1592 z 2007 r. Nr 48, poz. 327 i Nr 112, poz. 766, z 2008 r. Nr 96, poz. 607 i Nr 180, poz. 1111 oraz z 2009 r. Nr 213, poz. 1651 i 1652;

7. Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym – Dz. U. Nr 57, poz. 507, Nr 85, poz. 782, z 2007 r. Nr 112, poz. 766 oraz z 2009 r. Nr 68, poz. 573 i Nr 202, poz. 1547;
8. Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym – Dz. U. Nr 88, poz. 985, z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 113, poz. 984 i Nr 153, poz. 1271, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055, z 2005 r. Nr 175, poz. 1457 oraz z 2007 r. Nr 112, poz. 766;
9. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych – Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 857, Nr 154, poz. 1802, z 2002 r. Nr 127, poz. 1089, z 2003 r. Nr 57, poz. 507, z 2004 r. Nr 25, poz. 219 i Nr 273, poz. 2703, z 2005 r. Nr 167, poz. 1398 i Nr 266, poz. 2236, z 2008 r. Nr 171, poz. 1056 i Nr 207, poz. 1301 oraz z 2009 r. Nr 213, poz. 1652;
10. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne – Dz. U. z 2006 r. Nr 216, poz. 1584, oraz z 2008 r. Nr 223, poz. 1458;
11. Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów – Dz. U. Nr 218, poz. 1592, Nr 249, poz. 1832 oraz z 2007 r. Nr 25, poz. 162;
12. Ustawa z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli – Dz. U. Nr 62, poz. 688;
13. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym – Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271, Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 80, poz. 717 i Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055, Nr 116, poz. 1203, z 2005 r. Nr 172, poz. 1441 i Nr 175, poz. 1457, z 2006 r. Nr 17, poz. 128 i Nr 181, poz. 1337, z 2007 r. Nr 48, poz. 327, Nr 138, poz. 974 i Nr 173, poz. 1218, z 2008 r. Nr 180, poz. 1111 i Nr 223, poz. 1458 oraz z 2009 r. Nr 52, poz. 420 i Nr 157, poz. 1241;
14. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym – Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592, z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271, Nr 200, poz. 1688, Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055 z 2007 r. Nr 173, poz. 1218, z 2008 r. Nr 180, poz. 1111 i Nr 223, poz. 1458 oraz z 2009 r. Nr 92, poz. 753;
15. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa – Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590, z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 153, poz. 1271 i Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055 i Nr 116, poz. 1206, z 2006 r. Nr 126, poz. 875 i Nr 227, poz. 1658 z 2007 r. Nr 173, poz. 1218, z 2008 r. Nr 180, poz. 1111, Nr 216, poz. 1370 i Nr 223, poz. 1458;
16. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych – Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 i Nr 153, poz. 1271 z 2004 r. Nr 25, poz. 219 i Nr 33, poz. 285, z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711 z 2007 r. Nr 165, poz. 1170 i Nr 176, poz. 1238;
17. Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej – Dz. U. Nr 112, poz. 1198, z 2002 r. Nr 153, poz. 1271, z 2004 r. Nr 240, poz. 2407, z 2005 r. Nr 64, poz. 565 i Nr 132, poz. 1110;

18. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach – Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855, z 2003 r. Nr 96, poz. 874, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055, z 2007 r. Nr 112, poz. 766;
19. Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe – Dz. U. Nr 5, poz. 24, z 1988 r. Nr 41, poz. 324, z 1989 r. Nr 34, poz. 187, z 1990 r. Nr 29, poz. 173, z 1991 r. Nr 100, poz. 442, z 1996 r. Nr 114, poz. 542, z 1997 r. Nr 88, poz. 554 i Nr 121, poz. 770, z 1999 r. Nr 90, poz. 999, z 2001 r. Nr 112, poz. 1198, z 2002 r. Nr 153, poz. 1271, z 2004 r. Nr 111, poz. 1181, z 2005 r. Nr 39, poz. 377 oraz z 2007 r. Nr 89, poz. 590;
20. Ustawa z dnia 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych – Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 993 i Nr 144, poz. 1043, z 2007 r. Nr 21, poz. 125, z 2008 r. Nr 70, poz. 416, Nr 171, poz. 1056, Nr 195, poz. 1198 i Nr 220, poz. 1440 oraz z 2009 r. Nr 22, poz. 120, Nr 39, poz. 306 i Nr 69, poz. 595;
21. Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji – Dz. U. z 2004 r. Nr 253, poz. 2531, z 2005 r. Nr 17, poz. 141, Nr 85, poz. 728 i Nr 267, poz. 2258, z 2006 r. Nr 83, poz. 574, Nr 133, poz. 935 i Nr 218, poz. 1592, z 2007 r. Nr 61, poz. 411 oraz z 2009 r. Nr 18, poz. 97, Nr 115, poz. 965 i Nr 201, poz. 1540.
22. Ustawa z dnia 5 lipca 1990 r. Prawo o zgromadzeniach – Dz. U. Nr 51, poz. 297, z 1999 r. Nr 41, poz. 412 z 2000 r. Nr 12, poz. 136, z 2001 r. Nr 46, poz. 499, z 2002 r. Nr 153, poz. 1271.

**(3) Wykaz
Komisarzy Wyborczych**

Województwo dolnośląskie

1. Komisarz Wyborczy we Wrocławiu	-	Wacława Macińska, sędzia
Sądu Okręgowego we Wrocławiu
2. Komisarz Wyborczy w Jeleniej Górze	-	Ewa Szymańska-Habzda, sędzia
Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze
3. Komisarz Wyborczy w Legnicy	-	Stanisław Rączkowski, sędzia
Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
4. Komisarz Wyborczy w Wałbrzychu	-	Maciej Henryk Ejsmont, sędzia
Sądu Rejonowego w Wałbrzychu

Województwo kujawsko-pomorskie

5. Komisarz Wyborczy w Bydgoszczy	-	Andrzej Siuchniński, sędzia
Sądu Najwyższego
6. Komisarz Wyborczy w Toruniu	-	Andrzej Aleksander Walenta, sędzia
Sądu Okręgowego w Toruniu
7. Komisarz Wyborczy we Włocławku	-	Jolanta Eugenia Górską, sędzia
Sądu Okręgowego we Włocławku

Województwo lubelskie

8. Komisarz Wyborczy w Lublinie - Andrzej Krzysztof Ślaski, sędzia
Sądu Apelacyjnego w Lublinie
9. Komisarz Wyborczy w Białej Podlaskiej - Waldemar Bańka, sędzia
Sądu Rejonowego w Białej Podlaskiej
10. Komisarz Wyborczy w Chełmie - Piotr Sławomir Jakubiec, sędzia
Sądu Okręgowego w Lublinie
11. Komisarz Wyborczy w Zamościu - Teresa Renata Bodys, sędzia
Sądu Okręgowego w Zamościu

Województwo lubuskie

12. Komisarz Wyborczy w Zielonej
Górze - Bogumił Hoszowski, sędzia
Sądu Okręgowego w Zielonej Górze
13. Komisarz Wyborczy w
Gorzowie Wielkopolskim - Zbigniew Piątek, sędzia
Sądu Okręgowego w
Gorzowie Wielkopolskim

Województwo łódzkie

14. Komisarz Wyborczy w Łodzi - Tomasz Szabelski, sędzia
Sądu Apelacyjnego w Łodzi
15. Komisarz Wyborczy w
Piotrkowie Trybunalskim - Arkadiusz Zygmunt Lisiecki, sędzia
Sądu Okręgowego w Piotrkowie
Trybunalskim
16. Komisarz Wyborczy w Sieradzu - Barbara Maria Bojakowska, sędzia
Sądu Okręgowego w Sieradzu
17. Komisarz Wyborczy w
Skierniewicach - Katarzyna Wesołowska-Zbudniewek,
sędzia Sądu Okręgowego w Łodzi

Województwo małopolskie

18. Komisarz Wyborczy w Krakowie - Teresa Anna Rak, sędzia
Sądu Apelacyjnego w Krakowie
19. Komisarz Wyborczy w Nowym
Sączu - Tadeusz Piesowicz, sędzia
Sądu Okręgowego w Nowym Sączu
20. Komisarz Wyborczy w Tarnowie - Jacek Janusz Satko, sędzia
Sądu Okręgowego w Tarnowie

Województwo mazowieckie

21. Komisarz Wyborczy w Warszawie - Dorota Jadwiga Tyrała, sędzia
Sądu Okręgowego w Warszawie
22. Komisarz Wyborczy w Ciechanowie - Andrzej Kuba, sędzia
Naczelnego Sądu Administracyjnego
w Warszawie
23. Komisarz Wyborczy w Ostrołęce - Marta Elżbieta Truszkowska, sędzia
Sądu Okręgowego w Ostrołęce
24. Komisarz Wyborczy w Płocku - Małgorzata Michalska, sędzia
Sądu Okręgowego w Płocku
25. Komisarz Wyborczy w Radomiu - Grzegorz Jacek Wójtowicz, sędzia
Sądu Okręgowego w Radomiu
26. Komisarz Wyborczy w Siedlcach - Mirosław Onisko, sędzia
Sądu Okręgowego w Siedlcach

Województwo opolskie

27. Komisarz Wyborczy w Opolu I - Jarosław Mariusz Benedyk, sędzia
Sądu Okręgowego w Opolu
28. Komisarz Wyborczy w Opolu II - Paweł Mehl, sędzia
Sądu Okręgowego w Opolu

Województwo podkarpackie

29. Komisarz Wyborczy w Rzeszowie - Tomasz Smoleń, sędzia
Sądu Okręgowego w Rzeszowie
30. Komisarz Wyborczy w Krośnie - Arkadiusz Andrzej Trojanowski,
sędzia Sądu Okręgowego w Krośnie
31. Komisarz Wyborczy w Przemyślu - Marek Mieczysław Byliński, Prezes
Sądu Okręgowego w Przemyślu
32. Komisarz Wyborczy w Tarnobrzegu - Henryka Zofia Araszkiewicz, sędzia
Sądu Okręgowego w Tarnobrzegu

Województwo podlaskie

33. Komisarz Wyborczy w Białymstoku - Bogdan Ryszard Łaszkiewicz, sędzia
Sądu Okręgowego w Białymstoku
34. Komisarz Wyborczy w Łomży - Eugeniusz Dąbrowski, sędzia
Sądu Okręgowego w Łomży
35. Komisarz Wyborczy w Suwałkach - Cezary Olszewski, sędzia
Sądu Okręgowego w Suwałkach

Województwo pomorskie

36. Komisarz Wyborczy w Gdańsku - Irma Jadwiga Kul, sędzia
Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

37. Komisarz Wyborczy w Słupsku - Andrzej Roman Jastrzębski, sędzia
Sądu Okręgowego w Słupsku

Województwo śląskie

38. Komisarz Wyborczy w Katowicach - Michał Jerzy Niedopytański, sędzia
Sądu Okręgowego w Katowicach
39. Komisarz Wyborczy w Bielsku-Białej - Elżbieta Libera-Niesporek, sędzia
Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej
40. Komisarz Wyborczy w Częstochowie - Edward Zygmunt Przesłański, sędzia
Sądu Apelacyjnego w Katowicach

Województwo świętokrzyskie

41. Komisarz Wyborczy w Kielcach I - Bożena Teresa Fabrycy, sędzia
Sądu Okręgowego w Kielcach
42. Komisarz Wyborczy w Kielcach II - Artur Grzegorz Adamiec, sędzia
Sądu Okręgowego w Kielcach

Województwo warmińsko – mazurskie

43. Komisarz Wyborczy w Olsztynie - Rafał Malarski, sędzia
Sądu Najwyższego
44. Komisarz Wyborczy w Elblągu - Krzysztof Tadeusz Nowaczyński,
sędzia Sądu Okręgowego w Elblągu

Województwo wielkopolskie

45. Komisarz Wyborczy w Poznaniu - Henryk Komisarzski, sędzia
Sądu Apelacyjnego w Poznaniu
46. Komisarz Wyborczy w Kaliszu - Wojciech Kazimierz Vogt, sędzia
Sądu Okręgowego w Kaliszu
47. Komisarz Wyborczy w Koninie - Waldemar Piotr Cytrowski, sędzia
Sądu Okręgowego w Koninie
48. Komisarz Wyborczy w Lesznie - Przemysław Andrzej Strach, sędzia
Sądu Apelacyjnego w Poznaniu
49. Komisarz Wyborczy w Pile - Anna Elżbieta Kulczewska-Garcia,
sędzia Sądu Okręgowego w Poznaniu

Województwo zachodniopomorskie

50. Komisarz Wyborczy w Szczecinie - Jacek Krzysztof Szreder, sędzia
Sądu Okręgowego w Szczecinie
51. Komisarz Wyborczy w Koszalinie - Marek Mazur, sędzia
Sądu Okręgowego w Koszalinie